

Technische nota

Fysiek belastende arbeidsomstandigheden bij werknemers op de Vlaamse arbeidsmarkt 2004-2010

Brussel februari 2013

Inleiding

Met de werkbaarheidsmonitor van de Stichting Innovatie & Arbeid worden een aantal kenmerken van de arbeidssituatie in beeld gebracht die de werkbaarheid of de kwaliteit van een job, in positieve of negatieve zin kunnen beïnvloeden. Het gaat om de werkdruk, de emotionele belasting, de afwisseling in het werk, de autonomie in het werk, de ondersteuning door de directe leiding en de fysieke arbeidsomstandigheden. In 2004 werkte 12,1% van de werknemers onder fysiek belastende arbeidsomstandigheden, in 2007 was dat 13,7% en in 2010 was dat 13%.

In deze nota bekijken we de problematiek van de fysieke arbeidsomstandigheden in meer detail zodat we een beter kunnen duiden welke specifieke jobs of sectoren met welke specifieke belastende arbeidsomstandigheden geconfronteerd worden. Eerst geven we aan hoe het concept precies gemeten wordt met de werkbaarheidsmonitor. Vervolgens kijken we naar de evolutie tussen 2004 en 2010 voor acht belastende arbeidsaspecten en maken daarbij een onderscheid naar leeftijd, geslacht, ondernemingsdimensie, jobsoort en sector.

1. Fysieke arbeidsomstandigheden in de werkbaarheidsmonitor

In het model van de werkbaarheidsmonitor vormt '(fysieke) arbeidsomstandigheden' een van de risico-indicatoren ten aanzien van werkbaarwerk. De indicator is samengesteld op basis van een selectie van items die in de European Survey on Working Conditions aan bod komen. De concrete vraagstelling is als volgt:

"Hoe dikwijls heeft u tijdens de uitoefening van uw werk te maken met ...?":

- (1) Trillingen van werktuigen, machines?
- (2) Lawaaihinder?
- (3) Extreme temperaturen?
- (4) Gevaarlijke stoffen?
- (5) Gevaarlijke situaties, risico's op ernstige ongevallen?
- (6) Lichamelijk zware taken?
- (7) Ongemakkelijke of inspannende werkhoudingen?
- (8) Repetitieve (steeds dezelfde) hand/armbewegingen?

Voor elk van de items wordt de respondent gevraagd te kiezen uit de antwoordcategorieën 'altijd', 'vaak', 'soms' of 'nooit'.

De meetschaal 'arbeidsomstandigheden' is geconstrueerd, analoog met de VBBA-procedures voor itemscoringswijze en schaalscoreberekening, inclusief missing value-behandeling.

Voor de bespreking van de acht aspecten in punt 3 tot 10 zijn de antwoordcategorieën gedichotomiseerd naar 'soms/nooit' en 'vaak/altijd'. In de tabellen wordt voor 2004 en 2010 het percentage vermeld dat 'vaak of altijd' te maken heeft met... Indien er een statistisch significant verschil is (χ^2 , $p \leq 0,05$) tussen beide meetpunten dan wordt het verschil in procentpunten vermeld.

2. Arbeidsomstandigheden 2004-2010

Tabel 1: Arbeidsomstandigheden, Vlaamse arbeidsmarkt 2004-2010 (% van werknemers)

Belastende arbeidsomstandigheden				
	2004 (%)	2007 (%)	2010 (%)	verschil 2004/2010
Vlaamse arbeidsmarkt	12,1	13,7	13,0	
mannen	15,1	17,3	17,0	▲ +1,9
vrouwen	8,6	10,1	9,1	
- 30 jaar	13,5	14,5	14,2	
30 - 39 jaar	12,2	14,0	12,9	
40 - 49 jaar	12,3	14,0	14,3	▲ +2
50 - 54 jaar	10,6	13,6	11,5	
55 + jaar	7,1	10,4	8,7	
ongeschoolde/geoefende arbeider	28,0	31,0	29,3	▲ +4,1
geschoolde arbeider - technicus	26,0	30,4	32,1	
uitvoerend bediende	4,5	5,3	5,1	
onderwijsfunctie	0,6	1,6	1,2	
zorgfunctie	12,1	15,0	14,3	
middenkader - professional	2,1	2,5	2,4	
kader of directie	0,7	0,8	2,0	
< 10 wkn	13,2	13,1	13,0	
10- 49 wkn	12,0	13,0	12,8	
50-99 wkn	12,0	14,5	14,4	
100 - 499 wkn	10,7	13,5	13,0	▲ +2,3
> 499 wkn	12,6	14,4	12,4	
textiel confectie*	17,1	23,2	18,0	▲ +5,9
metaal	19,0	26,5	24,9	
bouw	33,0	32,6	31,2	
voeding	20,6	24,1	21,4	
chemie	10,6	11,1	16,2	▲ +5,6
groot- en kleinhandel	10,4	10,5	9,9	
horeca*	14,0	21,0	15,2	
zakelijke dienstverlening	6,9	8,3	10,3	▲ +3,4
transport	20,1	24,0	20,1	
post - telecommunicatie	14,4	15,7	10,8	
financiële sector	2,0	1,1	0,9	
openbaar bestuur	5,8	5,9	7,3	
gezondheids- en welzijnszorg	11,2	12,7	12,6	
onderwijs	1,1	2,5	1,6	

(* = minder dan 200 waarnemingen in 2010)

In 2010 wordt 13% van de Vlaamse werknemers geconfronteerd met (fysiek) belastende arbeidsomstandigheden. In 2007 was dat 13,7% en in 2004 was dat 12,1%. Het cijfer voor 2010 verschilt niet significant van dat van 2004. Het verschil tussen 2004 en 2007 was wel statistisch significant. Voor een aantal deelgroepen zien we dat het aandeel dat met belastende arbeidsomstandigheden geconfronteerd wordt tijdens het werk, significant toegenomen is tussen 2004 en 2010. Dat is het geval voor: mannen, veertigers, geschoolde arbeiders/technici, werknemers in bedrijven van 100 tot 499 werknemers, werknemers in de metaalsector, werknemers in de chemische sector en werknemers in de zakelijke dienstverlening. De verdeling naar beroepsgroepen laat ook duidelijk zien dat het vooral arbeiders zijn die met belastende arbeidsomstandigheden te maken hebben tijdens het werk. Dat is het geval voor bijna één op drie arbeiders. Opvallend is ook het hoge aandeel (14,3% in 2010) van de zorgmedewerkers met (fysiek) belastend werk. In vier sectoren wordt 20% of meer met fysiek belastende arbeidsomstandigheden geconfronteerd. Dat is het geval in de bouwsector (31,2%), de transportsector (20,1%), de metaalsector (24,9%) en de voedingssector (21,4%).

3. Trillingen van werktuigen en machines

Tabel 2: Trillingen van werktuigen en machines (% van werknemers)

trillingen van werktuigen en machines (% vaak of altijd mee te maken met tijdens uitoefening van het werk)			
	2004 (%)	2010 (%)	verschil 2004/2010
Vlaamse arbeidsmarkt	16,3	15,9	
mannen	26,4	27,9	
vrouwen	5,2	5,0	
- 30 jaar	17,4	18,2	
30 - 39 jaar	17,3	14,6	▼ -2,7
40 - 49 jaar	15,9	17,5	
50 - 54 jaar	14,5	15,5	
55 + jaar	13,2	11,4	
ongeschoolde/geoefende arbeider	31,1	30,6	
geschoolde arbeider - technicus	43,6	49,1	▼ + 5,5
uitvoerend bediende	5,9	6,6	
onderwijsfunctie	1,6	1,5	
zorgfunctie	2,1	2,2	
middenkader - professional	5,3	5,3	
kader of directie	3,4	2,3	
< 10 wkn	14,0	17,0	▼ +3
10- 49 wkn	15,4	15,4	
50-99 wkn	15,1	13,7	
100 - 499 wkn	16,8	17,9	
> 499 wkn	18,8	15,8	▼ -3
textiel confectie*	27,2	31,4	
metaal	37,3	40,1	
bouw	46,7	49,8	
voeding	34,0	31,6	
chemie	24,2	28	
groot- en kleinhandel	8,3	7,6	
horeca*	8,2	11,3	
zakelijke dienstverlening	5,7	4,1	
transport	34,1	31,3	
post - telecommunicatie	3,5	3,8	
financiële sector	1,8	0,9	
openbaar bestuur	8,4	8,5	
gezondheids- en welzijnszorg	3,3	4,5	
onderwijs	1,7	2,2	

(* = minder dan 200 waarnemingen in 2010)

In 2010 wordt 15,9% van de werknemers vaak of altijd geconfronteerd met trillingen van werktuigen en machines, in 2004 was dat 16,3%. Verhoudingsgewijs hebben veel meer mannen (27,9%) dan vrouwen (5%) hiermee te maken. Het is vooral een probleem voor arbeiders. 30,6% van de kortgeschoolde arbeiders en 49,1% van de geschoolde arbeiders en technici hebben tijdens het werk met trillingen van werktuigen en machines te maken. Voor geschoolde arbeiders en technici stellen bovendien vast dat het probleem verergert. Het percentage dat met trillingen te maken heeft is sedert 2004 met 5,5 p.p. gestegen bij deze groep. We zien dit ook in kleine ondernemingen (< 10 wkn) waar het percentage toenam van 14% tot 17%. In de grootste ondernemingen (> 499 wkn) is de evolutie gunstig, het aandeel daalt van 18,8% naar 15,8%). Naar sector toe zien we dat het probleem zich (vanzelfsprekend) vooral stelt in de secundaire branche. In de sectoren textiel/confectie, metaal, bouw, voeding en transport heeft meer dan 30% van de werknemers (vaak of altijd) te maken met trillingen van werktuigen en machines.

4. Lawaaihinder

Tabel 3: Lawaaihinder (% van werknemers)

lawaaihinder (% vaak of altijd mee te maken met tijdens uitoefening van het werk)	2004 (%)	2010 (%)	verschil 2004/2010
Vlaamse arbeidsmarkt	24,5	24,6	
mannen	34,5	36,3	
vrouwen	13,3	14,0	
- 30 jaar	25,5	25,3	
30 - 39 jaar	24,4	23,3	
40 - 49 jaar	24,9	25,8	
50 - 54 jaar	24,0	26,9	
55 + jaar	18,8	19,7	
ongeschoolde/geoefende arbeider	41,7	39,0	
geschoolde arbeider - technicus	52,7	58,8	▲ + 6,1
uitvoerend bediende	12,4	13,9	
onderwijsfunctie	14,4	20,9	▲ + 6,5
zorgfunctie	8,4	9,6	
middenkader - professional	12,7	11,1	
kader of directie	7,1	7,7	
< 10 wkn	19,6	21,8	
10- 49 wkn	23,7	26,0	
50-99 wkn	24,1	23,5	
100 - 499 wkn	25,9	26,4	
> 499 wkn	27,0	24,1	▼ -2,9
textiel confectie*	44,0	40,7	
metaal	52,6	51,9	
bouw	50,5	54,0	
voeding	44,5	52,0	
chemie	34,5	39,7	
groot- en kleinhandel	11,8	11,7	
horeca*	23,1	20,3	
zakelijke dienstverlening	9,9	7,2	
transport	35,4	32,4	
post - telecommunicatie	8,7	17,1	▲ +8,4
financiële sector	8,3	4,6	▼ -3,7
openbaar bestuur	15,7	15,8	
gezondheids- en welzijnszorg	9,6	12,0	▲ +2,4
onderwijs	12,8	18,8	▲ +6

(* = minder dan 200 waarnemingen in 2010)

In 2010 heeft ongeveer een kwart (24,6%) van de werknemers te maken met lawaaihinder tijdens het werk. In 2004 was dat ook zo. Het zijn vooral arbeiders (39% bij kortgeschoolde arbeiders, 58,8% bij geschoolde arbeiders/technici) die met lawaaihinder geconfronteerd worden maar ook één op vijf onderwijsmedewerkers heeft hiermee te maken. Bij de geschoolde arbeiders/technici en onderwijsmedewerkers zien we ook dat het aandeel dat met lawaaihinder te maken heeft met ongeveer 6 procentpunten toegenomen is tussen 2004 en 2010. Lawaaihinder is vooral een probleem in de secundaire sector. In de metaalsector, de bouwsector en de voedingssector wordt bijvoorbeeld meer dan de helft (resp. 51,9%, 54% en 52%) met lawaaihinder geconfronteerd.

5. Extreme temperaturen

Tabel 4: Extreme temperaturen (% van werknemers)

extreme temperaturen (% vaak of altijd mee te maken met tijdens uitoefening van het werk)			
	2004 (%)	2010 (%)	verschil 2004/2010
Vlaamse arbeidsmarkt	12,8	12,2	
mannen	16,0	16,3	
vrouwen	9,0	8,4	
- 30 jaar	12,3	13,1	
30 - 39 jaar	12,9	11,6	
40 - 49 jaar	13,4	12,6	
50 - 54 jaar	12,6	12,8	
55 + jaar	8,0	10,1	
ongeschoolde/geoefende arbeider	21,5	20,7	
geschoolde arbeider - technicus	24,0	27,7	▲ +3,7
uitvoerend bediende	10,3	8,7	
onderwijsfunctie	2,8	3,3	
zorgfunctie	7,7	7,0	
middenkader - professional	5,8	5,7	
kader of directie	2,8	2,5	
< 10 wkn	10,9	11,8	
10- 49 wkn	11,9	12,4	
50-99 wkn	12,6	11,7	
100 - 499 wkn	13,6	12,1	
> 499 wkn	14,3	12,7	
textiel confectie*	18,4	18,0	
metaal	18,6	20,4	
bouw	22,9	21,5	
voeding	26,5	28,1	
chemie	16,4	17,5	
groot- en kleinhandel	12,8	12,1	
horeca*	24,0	24,0	
zakelijke dienstverlening	6,2	6,2	
transport	16,0	13,7	
post - telecommunicatie	14,7	17,1	
financiële sector	6,5	2,6	▼ -3,9
openbaar bestuur	11,2	10,0	
gezondheids- en welzijnszorg	8,6	7,9	
onderwijs	3,1	3,7	

(* = minder dan 200 waarnemingen in 2010)

In 2010 heeft 12,2% van de werknemers met extreme temperaturen te maken tijdens het werk. In 2004 was dat ook zo (12,8%). Verhoudingsgewijs zijn er meer arbeiders die hier mee te maken hebben dan andere werknemers. Bij de geschoolde arbeiders/technici stellen we vast dat het aandeel dat met extreme temperaturen te maken heeft met 3,7 procentpunten toegenomen is tussen 2004 en 2010. De sectoren waar het grootste aandeel met extreme temperaturen te maken heeft zijn de horeca (24%), de voedingssector (28,1%) en de bouwsector (21,5%).

6. Gevaarlijke stoffen

Tabel 5: Gevaarlijke stoffen (% van werknemers)

gevaarlijke stoffen (% vaak of altijd mee te maken met tijdens uitoefening van het werk)			
	2004 (%)	2010 (%)	verschil 2004/2010
Vlaamse arbeidsmarkt	9,3	9,3	
mannen	13,3	14,1	
vrouwen	4,4	4,8	
- 30 jaar	10,0	11,4	
30 - 39 jaar	9,6	9,7	
40 - 49 jaar	9,2	9,2	
50 - 54 jaar	6,6	8,1	
55 + jaar	6,8	6,6	
ongeschoolde/geoefende arbeider	13,4	13,4	
geschoolde arbeider - technicus	20,3	21	
uitvoerend bediende	4,7	6,0	▲ + 1,3
onderwijsfunctie	1,1	2,0	
zorgfunctie	9,4	10,8	
middenkader - professional	5,3	5,6	
kader of directie	5,2	2,3	▼ - 2,9
< 10 wkn	5,6	7,2	
10- 49 wkn	6,8	6,5	
50-99 wkn	7,0	7,8	
100 - 499 wkn	10,7	10,6	
> 499 wkn	14,0	12,7	
textiel confectie*	8,2	8,3	
metaal	18,0	17,3	
bouw	10,3	14,1	
voeding	10,7	10,0	
chemie	38,5	37,3	
groot- en kleinhandel	1,9	1,3	
horeca*	5,0	3,3	
zakelijke dienstverlening	3,7	4,8	
transport	13,9	13,2	
post - telecommunicatie	2,4	0,5	
financiële sector	0,4	0,0	
openbaar bestuur	5,8	5,1	
gezondheids- en welzijnszorg	8,5	10,7	▲ +2,2
onderwijs	2,1	2,4	

(* = minder dan 200 waarnemingen in 2010)

Zowel in 2004 als in 2010 heeft bijna één op tien (9,3%) van de werknemers tijdens het werk te maken met gevaarlijke stoffen. Dit is (uiteraard) vooral het geval in de chemische sector (37,3%) maar ook in de metaalsector (17,3%), de bouwsector (14,1%), de transportsector (13,2%) en de gezondheids- en welzijnszorg (10,7%) ligt het aandeel boven de 10%. In de gezondheids- en welzijnszorg is het percentage dat met gevaarlijke stoffen te maken heeft toegenomen van 8,5% in 2004 tot 10,7% in 2010.

7. Gevaarlijke situaties, ongevalrisico's

Tabel 6: Gevaarlijke situaties, ongevalrisico's (% van werknemers)

gevaarlijke situaties, ongevalrisico's (% vaak of altijd mee te maken met tijdens uitoefening van het werk)	2004 (%)	2010 (%)	verschil 2004/2010
Vlaamse arbeidsmarkt	11,5	11,1	
mannen	18,0	19,0	
vrouwen	4,1	3,8	
- 30 jaar	12,1	12,6	
30 - 39 jaar	11,6	11,7	
40 - 49 jaar	11,6	10,8	
50 - 54 jaar	10,0	10,7	
55 + jaar	10,5	8,6	
ongeschoolde/geoefende arbeider	19,3	16,2	▼ - 2,9
geschoolde arbeider - technicus	24,7	27,7	▼ +3
uitvoerend bediende	6,0	5,6	
onderwijsfunctie	1,7	1,6	
zorgfunctie	7,7	10,2	
middenkader - professional	6,2	7,4	
kader of directie	3,4	4,1	
< 10 wkn	9,8	8,8	
10- 49 wkn	9,2	10,0	
50-99 wkn	10,4	10,3	
100 - 499 wkn	12,1	11,3	
> 499 wkn	14,7	13,6	
textiel confectie*	9,0	5,8	
metaal	17,9	20,4	
bouw	27,7	25,7	
voeding	13,8	12,1	
chemie	21,5	18,9	
groot- en kleinhandel	6,4	4,8	
horeca*	6,5	12,7	▼ +6,2
zakelijke dienstverlening	5,4	4,5	
transport	29,2	24,9	
post - telecommunicatie	7,4	10,4	
financiële sector	1,1	0,6	
openbaar bestuur	10,9	11,1	
gezondheids- en welzijnszorg	6,5	8,2	
onderwijs	1,6	2,4	

(* = minder dan 200 waarnemingen in 2010)

Zowel in 2004 als 2010 heeft ongeveer 1 op 10 werknemers te maken met gevaarlijke situaties op het werk of risico's op ernstige ongevallen. Dit is veel meer het geval voor mannen (19%) dan voor vrouwen (3,8%). Bij kortgeschoolde arbeiders het aandeel dat hiermee geconfronteerd wordt gedaald van 19,3% naar 16,2%, bij geschoolde arbeiders/technici daarentegen zien we een toename van 24,7% naar 27,7%. De sectoren met het hoogste aandeel van de werknemers dat met gevaarlijke situaties of ongevalsrisico's te maken heeft zijn de bouwsector (25,7%), de transportsector (24,9%) en de metaalsector (20,4%). In de horeca is het aandeel bijna verdubbeld van 6,5% naar 12,7%.

8. Lichamelijk zware taken

Tabel 7: Lichamelijk zware taken (% van werknemers)

lichamelijk zware taken (% vaak of altijd mee te maken met tijdens uitoefening van het werk)			
	2004 (%)	2010 (%)	verschil 2004/2010
Vlaamse arbeidsmarkt	18,5	18,8	
mannen	20,5	21,9	
vrouwen	16,1	15,9	
- 30 jaar	21,9	22,0	
30 - 39 jaar	18,9	17,7	
40 - 49 jaar	18,2	19,9	
50 - 54 jaar	14,1	17,4	█ +3,3
55 + jaar	11,9	14,6	
ongeschoolde/geoefende arbeider	33,7	34,5	
geschoolde arbeider - technicus	33,6	40,1	█ + 6,5
uitvoerend bediende	7,8	7,1	
onderwijsfunctie	3,1	4,7	
zorgfunctie	44,0	43,3	
middenkader - professional	4,5	4,1	
kader of directie	1,4	2,0	
< 10 wkn	20,4	20,8	
10- 49 wkn	18,8	19,2	
50-99 wkn	19,6	20,0	
100 - 499 wkn	16,8	19,0	
> 499 wkn	17,7	16,7	
textiel confectie*	20,7	20,5	
metaal	21,6	27,2	█ +5,6
bouw	44,8	43,4	
voeding	17,8	25,0	█ +7,2
chemie	11,8	14,8	
groot- en kleinhandel	20,7	19,0	
horeca*	22,5	20,7	
zakelijke dienstverlening	7,3	13,8	█ +6,5
transport	23,7	23,1	
post - telecommunicatie	12,8	14,2	
financiële sector	1,8	0,9	
openbaar bestuur	9,7	8,1	
gezondheids- en welzijnszorg	33,6	31,1	
onderwijs	3,9	4,4	

(* = minder dan 200 waarnemingen in 2010)

Zowel in 2004 als 2010 heeft bijna 1 op 5 werknemers te maken met lichamelijk zware taken tijdens het werk. De beroepsgroep waar het grootste aandeel hiermee geconfronteerd wordt zijn de zorgmedewerkers. Het gaat in 2010 om 43,3%. Ook bij de kortgeschoolde arbeiders (34,5%) en de geschoolde arbeiders/technici (40,1%) heeft een grote groep met lichamelijk zware taken te maken. De sectoren waar het probleem zich het meest stelt zijn de bouwsector (43,4%), de gezondheids- en welzijnszorg (31,1%) en de metaalsector (27,2%). In drie sectoren zien we ook een groeiende groep met lichamelijk zwaar werk. In de metaalsector neemt het % toe met 5,6 p.ptn, in de voedingsindustrie met 7,2 p.ptn en in de zakelijke dienstverlening met 6,5 p.ptn.

9. Ongemakkelijke of inspannende werkhoudingen

Tabel 8: Ongemakkelijke of inspannende werkhoudingen (% van werknemers)

ongemakkelijke/inspannende werkhoudingen (% vaak of altijd mee te maken met tijdens uitoefening van het werk)

	2004 (%)	2010 (%)	verschil 2004/2010
Vlaamse arbeidsmarkt	19,1	19,8	
mannen	20,7	22,0	
vrouwen	17,0	17,6	
- 30 jaar	22,2	23,3	
30 - 39 jaar	18,0	18,2	
40 - 49 jaar	19,1	20,9	
50 - 54 jaar	18,4	18,8	
55 + jaar	12,6	15,8	
ongeschoolde/geoefende arbeider	33,2	31,8	
geschoolde arbeider - technicus	31,3	36,0	█ + 4,7
uitvoerend bediende	11,3	11,8	
onderwijsfunctie	8,7	9,6	
zorgfunctie	30,1	37,0	█ + 6,9
middenkader - professional	8,5	7,3	
kader of directie	4,4	6,6	
< 10 wkn	20,7	20,7	
10- 49 wkn	19,2	19,4	
50-99 wkn	18,4	19,4	
100 - 499 wkn	18,4	19,9	
> 499 wkn	19,0	20,0	
textiel confectione*	22,2	24,6	
metaal	22,5	26,6	
bouw	36,1	31,1	
voeding	22,6	24,9	
chemie	12,4	20,8	█ +8,4
groot- en kleinhandel	19,1	17,5	
horeca*	18,6	18,7	
zakelijke dienstverlening	14,3	15,5	
transport	23,8	20,1	
post - telecommunicatie	17,9	17,9	
financiële sector	5,2	6,0	
openbaar bestuur	13,3	12,0	
gezondheids- en welzijnszorg	25,6	29,3	█ +3,7
onderwijs	8,9	9,4	

(* = minder dan 200 waarnemingen in 2010)

In 2010 heeft 19,8% van de werknemers veel te maken met ongemakkelijke of inspannende werkhoudingen. In 2004 was dat ongeveer evenveel (19,1%). Van de verschillende beroepsgroepen zijn het vooral arbeiders en zorgmedewerkers (meer dan 30%) die met het probleem geconfronteerd worden. Bij geschoolde arbeiders/technici is het

aandeel dat met ongemakkelijke of inspannende werkhoudingen te maken heeft toegenomen van 31,3% tot 36%. Bij de zorgmedewerkers is er een toename van 30,1% tot 37%. Bij de sectoren zien we een toename van het probleem in de chemische sector (van 12,4% naar 20,8%) en de gezondheids- en welzijnssector (van 25,6% naar 29,3%). Laatstgenoemde sector tekent ook het hoogste aandeel werknemers op dat met ongemakkelijke of inspannende werkhoudingen te maken heeft.

10. Repetitieve hand/armbewegingen

Tabel 9: Repetitieve hand/armbewegingen (% van werknemers)

repetitieve hand/armbewegingen (% vaak of altijd mee te maken met tijdens uitoefening van het werk)			
	2004 (%)	2010 (%)	verschil 2004/2010
Vlaamse arbeidsmarkt	35,3	37,0	█ + 1,7
mannen	34,2	35,4	
vrouwen	36,6	38,2	
- 30 jaar	35,4	36,9	
30 - 39 jaar	32,3	35,8	█ + 3,5
40 - 49 jaar	37,9	38,1	
50 - 54 jaar	39,4	39,2	
55 + jaar	28,1	32,6	
ongeschoolde/geoefende arbeider	58,4	62,1	
geschoolde arbeider - technicus	43,5	46,8	█ + 3,3
uitvoerend bediende	39,0	40,0	
onderwijsfunctie	13,1	13,8	
zorgfunctie	20,9	25,8	█ + 3,7
middenkader - professional	22,0	24,4	
kader of directie	14,0	14,1	
< 10 wkn	37,6	37,3	
10- 49 wkn	33,3	34,4	
50-99 wkn	35,9	39,4	
100 - 499 wkn	34,1	36,2	
> 499 wkn	36,6	38,4	
textiel confectie*	48,2	45,5	
metaal	40,9	42,8	
bouw	46,9	44,3	
voeding	39,5	42,1	
chemie	30,9	30,9	
groot- en kleinhandel	35,7	39,4	
horeca*	44,8	48,4	
zakelijke dienstverlening	37,6	49,5	█ +11,9
transport	42,3	47,3	
post - telecommunicatie	52,3	57,3	
financiële sector	39,3	33,6	
openbaar bestuur	33,2	32,4	
gezondheids- en welzijnszorg	28,2	32,6	█ 4,4
onderwijs	15,9	16,4	

(* = minder dan 200 waarnemingen in 2010)

Het aandeel van de werknemers dat frequent (vaak of altijd) te maken heeft met repetitieve hand/armbewegingen is tussen 2004 en 2010 significant toegenomen van 35,3% tot 37%. Bij dertigers is er een toename van 3,5 procentpunten. Bij de beroepsgroepen zien we een significante toename van 3,3 p.p bij de geschoolde arbeiders/technici en een toename van 3,7 p.p. bij de zorgfuncties. Bij de kortgeschoolde arbeiders heeft meer dan de helft (62,1%) frequent te maken met repetitieve hand/armbewegingen. De sectoren waar het probleem het meest voorkomt zijn post- en telecommunicatie (57,3%), de zakelijke dienstverlening (49,5%), de horeca (48,4%) en de transportsector (47,3%). In twee sectoren stellen we een significante toename van het probleem vast tussen 2004 en 2010. Dat is het geval in de zakelijke dienstverlening met een toename van 37,6% naar 49,5% en gezondheids- en welzijnszorg met een toename van 28,2% naar 32,6%.

11. Besluit

Tot slot zetten we een aantal van de meest opvallende vaststellingen op een rij:

- In 2010 geeft 13% van de werknemers op de Vlaamse arbeidsmarkt aan dat ze onder fysiek belastende omstandigheden werken. Dat is niet significant verschillend van het percentage (12,1%) dat in 2004 genoteerd werd.
- Het aandeel dat onder fysiek belastende arbeidsomstandigheden werkt is veel hoger bij mannen (17%) dan bij vrouwen (9,1%). Bij mannen is het aandeel ook significant gestegen (met 1,9 p.p.) tussen 2004 en 2010.
- Het aandeel dat onder fysiek belastende arbeidsomstandigheden werkt is het hoogst bij kortgeschoolde arbeiders (29,3%) en geschoolde arbeiders/technici (32,1%).
- In drie sectoren is het aandeel dat onder fysiek belastende arbeidsomstandigheden werkt significant toegenomen tussen 2004 en 2010. Dat is het geval voor de metaalsector (van 19% naar 24,9%), de chemische sector (van 10,6% naar 16,2%) en de zakelijke dienstverlening (van 6,9% naar 10,3%). In de chemische sector stellen we een significante toename vast van ongemakkelijke/inspannende werkhoudingen, in de metaalsector en de zakelijke diensten een toename van lichamelijk zware taken en in laatstgenoemde sector tevens een toename van repetitieve hand/armbewegingen.
- Voor diverse deelproblemen op het vlak van de arbeidsomstandigheden stellen we een negatieve evolutie vast bij geschoolde arbeiders/technici. Dat is het geval voor trillingen van werktuigen en machines (van 43,6% naar 49,1%), lawaaihinder (van 52,7% naar 58,8%), extreme temperaturen (van 24% naar 27,7%), gevaarlijke situaties (van 24,7% naar 27,7%), lichamelijk zware taken (van 33,6% naar 40,1%), ongemakkelijke/inspannende werkhoudingen (van 31,3% naar 36%) en repetitieve hand/armbewegingen (van 43,5% naar 46,8%).

- In de bouwsector (54%), de metaalsector (51,9%) en de voedingssector (52%) heeft iets meer dan de helft van de werknemers frequent te maken met lawaaihinder.
- In de chemische sector heeft meer dan 1 op 3 werknemers (37,3%) frequent te maken met gevaarlijke stoffen.
- Ongeveer 1 op 10 werknemers heeft vaak of altijd te maken met gevaarlijke situaties of ongevalrisico's. In de metaalsector is dat 20,4%, in de bouwsector 25,7% en in de transportsector 24,9%.
- 43,3% van de werknemers met een zorgfunctie heeft frequent te maken met lichamelijk zware taken en 29,3% met ongemakkelijke/inspannende werkhoudingen.
- 37% van de werknemers heeft frequent te maken met repetitieve hand/armbewegingen. Dit aandeel is sedert 2004 significant gestegen met 1,7 procentpunt. Bij kortgeschoolde arbeiders gaat het om 62,1%, bij geschoolde arbeiders/technici om 46,8% en bij uitvoerend bedienden om 40%. In de sector post- en telecom wordt het hoogste aandeel genoteerd (57,3%) met frequente repetitieve hand/armbewegingen. In de sector gezondheid- en welzijn steeg het aandeel tussen 2004 en 2010 significant van 28,2% tot 32,6%.

Alle informatie over de werkbaarheidsmonitor op www.werkbaarwerk.be

De Vlaamse werkbaarheidsmonitor is een initiatief van de Vlaamse sociale partners en werd ontwikkeld door de Stichting Innovatie & Arbeid met de financiële steun van het Europees Sociaal Fonds